

MAGYAR PÆDAGOGIAI TÁRSASÁG.

(Felolvasósülés és a r. tagok zárt ülése 1905 márc. 11-én.)

Jelen vannak: *Fináczy Ernő* elnök, *Bartos Fülöp*, *Bardócz Pál*, *Beke Manó*, *Békefi Remig*, *Böngérfi János*, *Erődi Ernő*, *Gellért Emil*, *Gyulai Ágost*, *Gyulay Béla*, *Heinrich Gusztáv*, *Hortobágyi Antal*, *Havas István*, *Havas Mihály*, *Hegedűs István*, *Kármán Mór*, *Kovács János*, *Kemény Ferencz*, *Kerékgyártó Elek*, *Málnai Mihály*, *Nagy László*, *Oldal János*, *Rombauer Emil*, *Sántha Lajos*, *Sebestyénné Stetina Ilona*, *Schön József*, *Waldapfel János*, *Weszely Ödön*, *Zsengeri Samu*, *Trájtler Károly*, utóbbi mint jegyző. Ezekon kívül nagy számban vendégek.

I. Elnök az ülést megnyitja. Napirenden van *Weszely Ödön* felolvasása: «*Grammatika és paedagogia*» cím alatt.

A Társaság a felolvasást tetszése nyilvánításával kíséri. *Elnök* kijelenti, hogy a kérdés, melyet az előadó megpendített, igen érdemes arra, hogy eszmecserére adjon alkalmat. Mivel azonban a felolvasást követő zárt ülésen igen fontos ügy áll napirenden, csak arra szorítkozhatik, hogy az előadónak a maga részéről is köszönetet mondjon.

Elnök a felolvasóülést bezárja és kéri a megjelent vendégeket, hogy a zárt ülés tárgyalásain is részt venni szíveskedjenek.

Elnök a zárt ülést megnyitván, jelenti, hogy a M. Pæd. Társaság céljaira a M. Tud. Akadémia 400 koronát, a vallás- és közokt.-ü. miniszterium 1500 koronát utalványozott. Mindkét adomány hálás köszönettel fogadtatott.

Elnök megindítja a vitát *Kemény Ferencz*nek: «*Egy tanügyi kongresszus*» érdekében a nagygyűlésen napirendre került indítványafölött. A maga részéről nem akar eléje vágni a tanácskozássoknak, de kötelessége a fennforgó nehézségekre rámutatni. E kérdés tárgyalásánál fontos dolog tudni azt, vajjon nemzetközi egyetemes «*paedagogiai*» kongresszus, vagy pedig hazai egyetemes «*tanügyi*» kongresszus megtartását kívánja-e indítványozó. Előbbinél meg kellene állapítani, vannak-e jelenleg olyan európai paedagogiai, vagy tanügyi mozgalmak, kérdések, problémák, melyeknek nemzetközi megvilágítása és megvitatása némi haszonnal járhat. Utóbbinál jobban kidomborodnak a szervezeti kérdések s ezek felől is előbb biztos tájékoztatásra van szükségünk abban a tekintetben, vajjon érettek-e a megvitatásra? Azonban akár az egyik, akár a másik kongresszus megtartása mutatkoznék szükségesnek, ennek rendezésére csakis normális politikai viszonyok között vállalkozhatunk. Szükséges, hogy az állandóság némi reményével kecsegtető minisztériumunk legyen s ennek kebelében oly miniszter, aki éppen ezen állandóság reményében ambíciójának tartsa a kongresszus

létrehozatalát. Nagyon meg kell tehát gondolnunk, vajon elérkezett-e már ideje annak, hogy tanügyi vagy pædagogiai kongresszust tartsunk. Kemény F. indítványa igen fontos eszmét ad, részletesebb program nélkül. Ennek hiányában bajos volna határozoznunk. Amíg nem ismerjük a tárgyakat, amivel a kongresszus foglalkozhatnék, nagyon meg kell gondolnunk a szóban levő vállalkozást. Meg kell gondolnunk azt, hogy nemzetközi kongresszuson nekünk magunknak is kell valamit felmutatnunk. Vajjon pæd. irodalmunk már olyan-e? pædagogusaink vállvetett törekvéssel tudnak-e már eléállani a külföld képviselői előtt olyan valamivel, ami külföldi mérték szerint is kellő színvonalon áll? Oly kérdés, mely bővebb megvitatást kíván. Végül előttünk áll még a pénzkérdés is. Ez oldható meg talán legnehezebben. 1906-ra általában nem oldható meg már csak azért sem, mivel a kormánynak anyagi hozzájárulását budgetszerű úton biztosítani kell. Tíz év előtt könnyebb volt a helyzet, mert a kongresszus össze volt kötve az ezredévi kiállítással. Mit tudánk most nyújtani, mivel ideédesgetni a kongresszus tagjait? stb. Elnök felhívja Kemény F. indítványozót, hogy javalatát sziveskedjék bővebben megokolni és kifejteni.

Kemény F. először is megköszöni az elnöknek, hogy indítványát olyan nagy figyelemben részesítette s óhajtaná, hogy az indítványban felölelt cél a Pæd. Társaságnak programmpontjai között helyet találja. Ő maga figyelemmel volt azokra a nehézségekre, amelyek indítványának keresztülvitelénél elő fognak állani; de arról is meg van győződve, hogy jó és nagy dolgot sohasem csináltak nehézség nélkül. Az a kérdés, van-e elég szellemi erőnk e nehézségek legyőzésére? Indítványában igaz, hogy csak az eszmét vetette föl és nem bocsátkozott ennek alapos megvilágításába, valamint részletes programot sem adott. Ezt külön munkának tartotta fenn. Az elnök által fölvetett kérdésre, vajjon pædagogiai vagy pedig tanügyi kongresszust tartott-e szeme előtt, inkább tanügyire gondolt, amely nem zárja ki a pædagogiai vitatkozásokat sem. Elismeri, hogy zavarosak [a politikai viszonyok, de bármint legyen is, valaki mégis csak lesz, aki az ügyeket viszi. Föltehetjük, hogy a minisztérium élén olyan férfiú fog állani, akinek lesz érzéke aziránt is, hogy ilyen nagyfontosságú actióba belemenjen és ezt programjába is iktassa. Ötnegyed év sok idő, sokat lehet ez alatt végezni közös akarattal. A kongresszus megtartását nemzeti szempontból is szükségesnek tartja s megoldhatónak is, ha a különböző fokú és jellegű iskolák vezető embereit, a különböző egyesületeket arra hívjuk fel, hogy közgyűléseiket egy helyen és egy időben tartsák meg. Ilyen egyetemes kongresszus meggyőzhetné a külföldet is arról, hogy nemzetünk iránt táplált balvéleményük hamis alapon épült föl s hogy nekünk magyaroknak is van olyan kulturánk

s vannak olyan intézményeink, amelyek bátran kiállják a versenyt a külfölddel is. 1906-ban a kereskedelmi tanárok tartanak kongresszust Budapesten, úgy szintén lesz egy gyermekművészeti kiállítás is (mindkettő nemzetközi jelleggel); ha tehát e két mozgalomhoz csatlóznak a tanügyi kongresszus eszméjét, azt hiszi, indítványa könnyebben megoldható lenne. Ajánlja elfogadásra.

Heinrich Gusztáv méltányolja azokat a nemes intentiókat, amelyeket Kemény F. indítványában kifejtett; de nem tartozik azok közé, akik most egy tanügyi kongresszus rendezésére vállalkoznának. A nemzetközi kongresszusok meg vagy meg nem tarthatása nem tőlünk függ, hanem a kormánytól s nem hiszi, hogy a jelenlegi viszonyok mellett legyen olyan kormány, amely ilyen nehéz vállalkozásba belemenjen. A nemzeti tanügyi kongresszusról még lehetne beszélni, de itt is meg kell előbb állapítani, van-e szükség rá és van-e kilátás a sikerre? Visszaemlékezik az 1896-ban tartott második tanügyi kongresszusra, melynek elnöke volt és tudja, hogy már évekkel előbb hangoztatták mindenütt a kongr. megtartásának szükségességét. A 96-ki kongresszust minden forum kívánta, a föltételeket teljesítették, elkészítettek mindent, ami a biztos sikert előmozdította s úgyszólván belekergettek bennünket az akkori viszonyok e vállalkozásba. Ehhez járult még az országos kiállítás, az ország általános föllendülése. Ezekkel a körülményekkel függött össze a kongresszus sikere is, melyen sokan, nagyon sokan vettek részt, amely szépen és érdekesen folyt le s amelynek emlékét a két vaskos kötetű, tanügyi tekintetben nagy értékű Napló őrzi meg. Tudni kell azt is, hogy a második tanügyi kongresszus 20,000 koronát emésztett föl, amelyet nehézség nélkül, mintegy maguktól nyújtottak mindazok a factorok, akik e tekintetben érdekelve voltak. Impressiója tehát az, hogy azok, akik 96-ban lelkes támogatói voltak a kongresszusnak, ezek ma mind nem kaphatók, nem pártolnák, nem kívánnák. Az ország politikai viszonyai is olyan kellemetlenek, hogy éppenséggel nem kívánatos ilyen vállalkozásba belemenni. Sok tanügyi férfiúval beszélgetett e tárgyban s kiderült, hogy mindannyian nagyon korainak találják e kérdés fölvetését és az országnak sem politikai, sem financiális állapota nem olyan, hogy a vállalkozás meg volna kockáztatható. Hogy mikor lesz állandó a politikai helyzet, azt nem lehet tudni. Nem járulhat tehát hozzá az indítványhoz, mert most nem látja szükségét és mert esetleges balsikernek sem akarja kitenni a nemzet tanügyi munkásait.

Weszely Ödön szerint csak akkor vállalkozhatnának kongresszus megtartására, ha egy nemzetközi testület vagy szövetség rendezné. Ő sem látja alkalmasnak az időt, a viszonyokat arra, hogy kongresszust rendezzünk.

Kármán Mór is abban a nézetben van, hogy akár nemzetközi, akár nemzeti kongresszus rendezése most időelőtti, mert ilyenek megtartására hiányzik az alap. Nemzetközi kongresszus összehívása ott szükséges, ahol bizonyos téren (keresk., orvosi stb.) internationalis tanulmányi intézmények alakultak s ahol kiállításokkal is összekapcsoltak. Erre nekünk nincsen alkalmunk, mert ahol nem alakultak ilyen tanulmányi intézmények, amelyek a jövő számára munkálkodnak, ahol nem adnak időt a referenseknek, hogy munkájukra előkészülhessenek, s ahol egyik kongresszus munkája a másikban nem találja meg a folytatását s egyik kongresszus a másikat nem ellenőrizheti és ki nem egészítheti: ott nincsen meg az alap nemzetközi kongresszusok rendezésére. Mi magyarok vagyunk talán az egyedüliek, akik egyesületi és tudományos életünkben izolált munkát végeztünk. Mindenütt másutt iparkodtak az egyesületek egymás között kapcsolatot keresni, csak mi maradtunk vissza e téren. Franciaországban az összes tudományos testületek a kormány segítségével évenként egyszer összejönnek és személyre veszik tevékenységüket, mennyire vált a munkájuk az ország hasznára. Ugyanezt teszik a közép- és elemiiskolák is, amelyek már 1 évvel előbb készülődnek gyűléseikre. Svájcban, Skandináviában szintén tartanak synodusokat, összes üléseket. Nálunk is vannak különböző egyesületek, tanügyi körök stb. Tanulmányozza valaki ezek viszonyait, vesse őket össze a külföldi törekvésekkel, iparkodjék ezek között kapcsolatot teremteni, időközönként összes ülésekre egybehozni (de nem kongresszus címe alatt és tagdíjakkal) s az ügyből nemzeti kérdést alkotni.

Kovács János ámbár rokonszenvesen üdvözli *Kemény F.* indítványát, mégis osztja *Heinrich G.* nézeteit s nem tartja alkalmasnak az időpontot egy tanügyi kongresszus egybehívására. Egy nemzetközi kongresszusnak rendezése lehetséges volna, ha kellő idő állana rendelkezésünkre és nemcsak komoly munkáról gondoskodnánk, de különféle szórakozásokról is. Ilyen kongresszusnak a rendezése azonban első sorban azon fordul meg, ambitionálja-e ezt a törekvést a leendő miniszter? A Magy. Pædagogiai Társaság bizonyára nem vonakodnék a munkától s rajta lenne, hogy sikerüljön is. 1906-ra azonban aligha lehetne ilyen nagy szabású dolgot megcsinálni. Kéri a Társaságot, az eszmét, a gondolatot ne ejtse el véglegesen és várja meg a kedvező hangulatot, a körülmények megváltozását s akkor foglalkozzék az ideával tüzetesebben.

Waldapfel János annak a véleményének ad kifejezést, hogy az indítványból többet kellene érvényesíteni és megmenteni, annál a hangulatnál, amellyel fogadtuk. *Kármán* gondolatait megfontolandónak tartja s óhajtáná, hogy a 96-iki kongresszus 10 éves fordulója ne

tűnjék el a semmisségbe. Revisiót kellene tartanunk a 96-ban tárgyalt eszmék és határozatok fölött abból a célból, mit akartunk mi 1896-ban, mit valósítottunk meg az ott letárgyalt eszmékből, észlelhető-e haladás egy és más tekintetben stb. Egyelőre ennyit legalább is megmenthetnénk a tíz év előtt tartott kongresszusból s ezeket a dolgokat valahol szóvá is kellene tenni. Erre az informatív irányú munkásságra szükségünk is lenne, mert nem áll más mód rendelkezésünkre, hogy a nyugat a mi viszonyainkról jobb véleményeket tápláljon. A külföldi folyóiratokat el kellene látni alaposabb tudósításokkal s ha létesítünk pontos informatív forumot, amint ezt más országok meg is csinálták, egy hatalmas lépéssel közelíthetnők meg az összeköttetést a nyugat tudományos intézményeivel. Ez a forum informatívum a Pæd. Társaság kebelében alakulhatna ki s ajánlja eszméjét a Társaság figyelmébe.

Nagy László utal arra az óriási eredményre, amely az 1896-ban tartott kongresszus tárgyalásai nyomán keletkezett. A rajztanárok újabb törekvései, a polgáriiskolák reformja, a gyermektanulmányi mozgalmak, a társadalmi téren mutatkozó érdeklődés tanügyi dolgok iránt, a jogi és akadémiái vizsgák reformja, a Berzeviczy-féle törvényjavaslat, mind a kongresszusból indultak meg. Hozzájárul Kármán javaslatához és kívánja, hogy az eszmének mandatariuma a Magyar Pæd. Társaság legyen. Kívánatosnak tartja, hogy a különböző tanár- és tanítóegyesületek egymással összeköttetésbe lépjenek, szövetkezzenek. Ez a szövetség majd megcsinálná a kongresszust is. Arra kéri a Társaságot, ne ejtse el az eszmét; azt hiszi, hogy pædagogiai kongresszus formájában a jövő esztendőben annnyival is inkább meg lehetne tartani, mert ugyanakkor terveznek egy nemzetközi gyermektanulmányi kiállítást is (művészi, technikai nevelés, gyermektanulmány, iskolahygienia stb. kerül kiállításra), amellyel könnyűszerrel volna kapcsolatba hozható. Kéri a Pæd. Társaságot, támogassa ez ügyet s ő maga szívesen vállalkozik az eszme bővebb megismertetésére. Azt hiszi, hogy kedvező formában az eszme megvalósítható.

Kemény F. indítványozó zárszóval élve kijelenti, hogy ámbár javaslatát általában nem fogadta kedvezően a Társaság, mégis örül annak az élénk és jelentős eszmecserének, amely fölötté megindult. Végül reményének ad kifejezést, hogy alkalmasabb időben eszméje is meg fog valósulhatni.

Elnök a többség számbavételével megállapítja a Pæd. Társaság véleményét, mely szerint a kongresszus eszméje egyelőre meg nem valósítható. Egyébiránt őszinte és meleg köszönetet mond Kemény F. indítványozónak és felkéri, tanulmányozza továbbra is a kérdést azokból a szempontokból is, amelyek a mai érdekes eszmecsere alkalmából kifejezésre jutottak.

Titkár jelentést tesz az 1905-től fogva belépett külső tagokról. E jelentés alapján a Társaság külső tagokul fölvette a következőket:

Kovács Mihály plébános (Jász-Szt-András). Ihász Ferenc tanító (Répcelak). Pokola Emil tanító (Oláh-Baksa). Verrasztó János tanító (Feldebrő). Algöver Pál tanító (Csanád-Alberti). Godzsa László, gör. kath. tanító (Nagy-Tarna).] Adler Sámuel tanító (Boldogasszony). Schmidtbauer Sebő kántortanító (Telki). Kiss József tanító (Pakod). Stoll Ernő tanító (Nyiregyháza). Szabó Adolf tanító (Jászberény). Fábian Ferenc tanító (Nyiregyháza). Müller Oszkár képezdei tanárjelölt (Budapest). Kovács Ferenc tanító (Budapest). Török Ernő tanító (Bars-Taszár). Pályi Sándor, gyakorló főgimn. tanár (Budapest). Saskeőy József fõv. tanító (Budapest), Éltes Mátyás, az áll. kiegészítő iskola vezetője (Budapest). Eck Péter, a vakok tanintézetében felügyelő (Budapest). Dr. Vitális István, ev. lyceumi tanár (Selmezbánya). Dr. Tihanyi Mór orvos (Budapest). Sebők Gyuláné magánzó (Budapest). Dr. Baránski Gyula ügyvéd (Budapest). Dittler Ida, polg. isk. tanítónő (Belényes). Kartali Pál tanító (Kupóc). ifj. Zsuffovszky Samu, tanító (Hont-Lehota). Somogyi Béla tanító (Budapest). Lathwesen Gyula tanító (Budapest). Juhász Ervin ciszt. gimn. tanár (Eger).

Az ülés véget ér.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Görög és latin remekírók, kiadja a Magy. Tud. Akad. class.-philologiai bizottsága. Budapest, Franklin-Társulat.

A. *Gellius*, Attikai éjszakák (latinul és magyarul). Ford. *Barcza József* és *Soós József*.

I. kötet, I—IX. könyv. 616 lap. Ára 8 K.

II. kötet, X—XX. könyv. 708 lap. Ára 8 K.

P. *Vergilius Maro* Eclogái (latinul és magyarul). Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta dr. *Vietórisz József*. 98 lap. Ára 1 K 20 fillér.

Olcso könyvtár, szerkeszti *Gyulai Pál*. Franklin-Társulat, Budapest. Egy-egy szám ára 20 fill.

1385—1387. sz. *Szigligeti*, II. Rákóczi Ferenc fogsága. 93 lap.

1388—1389. sz. *Macaulay T. B.*, Goldsmith Olivér. Bunyan János. Fordította *Aszalay Gyula*. 77 lap.

1391—1393. sz. *Arany János*, A nemzeti versidomról és az assonáncról. 72 lap.

1394—1397. sz. *Rousseau J. J.*, Az emberek közötti különbségek. Fordította *Bogdánfy Ödön*. 201 lap.

Huszár Béla, Polgári iskolai almanach az 1905. évre. Budapest, Franklin és Lampel. 192 lap.